

УЎК 5(075.3)
КБК 2я71
Т 12

Құрастырушылар:

К. Т. Суяров, З. Ё. Тиллаева, З. Б. Сангирова, М. К. Юлдашева,
М. М. Авезов, М. Х. Баймуратова, Д. С. Азаматова, М. Т. Умаралиева,
У. Э. Алимухамедова, С. Ғ. Хасанова, Д. Т. Хасанова, Д. Қ. Турдиева,
Н. В. Юсупова, Ғ. А. Пахрамова, Ш. М. Ганиева

Халықаралық сарапшы:

Филиппа Гардом Халм

Пікір жазғандар:

К. Сапаров – Низами атындағы ТМПУ табиғи пәндер факультетінің деканы, биология ғылымдарының докторы, профессор.

Ш. Шарипов – Мырза Ұлықбек атындағы ӨзҰУ география және табиғи ресурстар факультетінің деканы, география ғылымдарының кандидат, доцент.

У. Халилов – ӨзР ҒА Лон-плазма және лазер технологиялары институтының жетекші ғылыми қызметкері, физика-математика ғылымдарының докторы (DSc).

Е. Хужанов – Низами атындағы ТМПУ физика және астрономияны оқыту әдістемесі кафедрасының доценті, педагогика ғылымдары бойынша пәлсапа докторы, (PhD).

И. Абдурахмонова – ТПМИ жанындағы академиялық лицейдің жоғары санатты биология пәнінің оқытушысы.

Табиғи пәндер [Мәтін]: 1-сыныпқа арналған оқулық / К. Суяров [тағы басқ.] – Ташкент: Республикалық білім орталығы, 2021. – 88 б.

ISBN 978-9943-7116-2-4

УЎК 5(075.3)
КБК 2я71

*Республикалық мақсатты кітап қоры қаржысы
есебінен басылды.*

*UNICEF-тың Өзбекстандағы өкілеттігімен
ынтымақтастықта дайындалды.*

*Оригинал макет және дизайн концепциясы
Республикалық білім орталығы тарапынан жасалды.*

ШАРТТЫ БЕЛГІЛЕР:

– сұрақтарға жауап бер

– шағын зерттеу

– есте сақта

– бақыла

– тапсырма

ISBN 978-9943-7116-2-4

© Республикалық білім орталығы, 2021

МАЗМҰНЫ

1-ТАРАУ. АЙНАЛАМЫЗДАҒЫ ӘЛЕМ

1-тақырып. Мен ізденушімін!	6
Іс жүзіндік жаттығу	
2-тақырып. Жанды және жансыз табиғатты үйренеміз	8
3-тақырып. Тірі ағзалар	10

2-ТАРАУ. ӨСІМДІКТЕР

4-тақырып. Өсімдіктердің өсуі үшін не қажет?	14
5-тақырып. Өсімдіктердің саналуандылығы	16
Іс жүзіндік жаттығу	
6-тақырып. Өсімдіктердің құрылысы	18
Жоба жұмысы	
7-тақырып. Өсімдіктерді егу және баптау	20

3-ТАРАУ. ЖАНУАРЛАР

8-тақырып. Жануарлардың жасауы үшін не қажет?	24
9-тақырып. Жануарлардың саналуандылығы	26
10-тақырып. Жануарлардың дамуы	28
Іс жүзіндік жаттығу	
11-тақырып. Жануарлардың маңыздылығын үйренеміз	30

4-ТАРАУ. АУА РАЙЫ

12-тақырып. Ауа райы деген не?	34
Іс жүзіндік жаттығу	
13-тақырып. Ауа райын болжау	36
14-тақырып. Жауын түрлері	38

5-ТАРАУ. ЖЫЛ МЕЗГІЛДЕРІ

15-тақырып. Күз	42
16-тақырып. Қыс	44
17-тақырып. Көктем	46
18-тақырып. Жаз	48

Іс жүзіндік жаттығу

19-тақырып. Жыл мезгілдерінің айырмашылығын аңғару және өзгерістерді суреттеу	50
---	----

6-ТАРАУ. ЖАСАЙТЫН ОРЫН

20-тақырып. Орман	54
21-тақырып. Шөл табиғаты	56
22-тақырып. Су хауызы	58

7-ТАРАУ. ЖЕР ЖӘНЕ ҒАРЫШ

23-тақырып. Аспанда нелерді көруге болады?	62
24-тақырып. Күн, Жер мен Айды суреттеу	64
25-тақырып. Күн мен түн	66

8-ТАРАУ. ЖЫЛУЛЫҚ, ЖАРЫҚ ПЕН ДАУЫС

26-тақырып. Жылулық деген не?	70
27-тақырып. Жарық деген не?	72
Іс жүзіндік жаттығу	
28-тақырып. Жылулық пен жарық көздерін ажырату	74
29-тақырып. Дауыс	76

Іс жүзіндік жаттығу

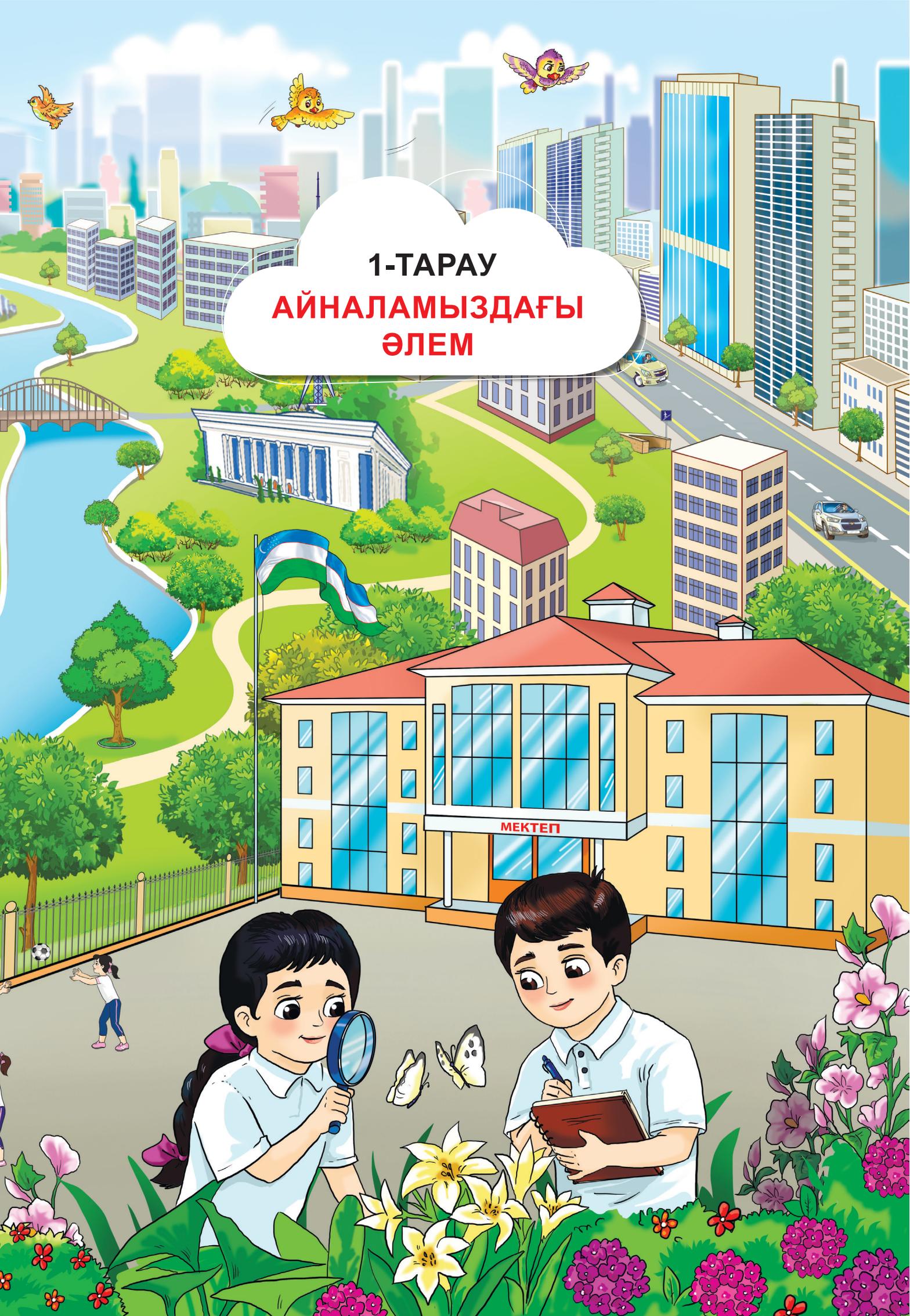
30-тақырып. Дауыстарды жарату	78
-------------------------------------	----

9-ТАРАУ. ҚОЗҒАЛЫС

31-тақырып. Қозғалыс деген не?	82
Іс жүзіндік жаттығу	
32-тақырып. Қозғалыс қалай пайда болады?	84
33-тақырып. Қорытындылаушы сабақ	86

1-ТАРАУ
АЙНАЛАМЫЗДАҒЫ
ӘЛЕМ

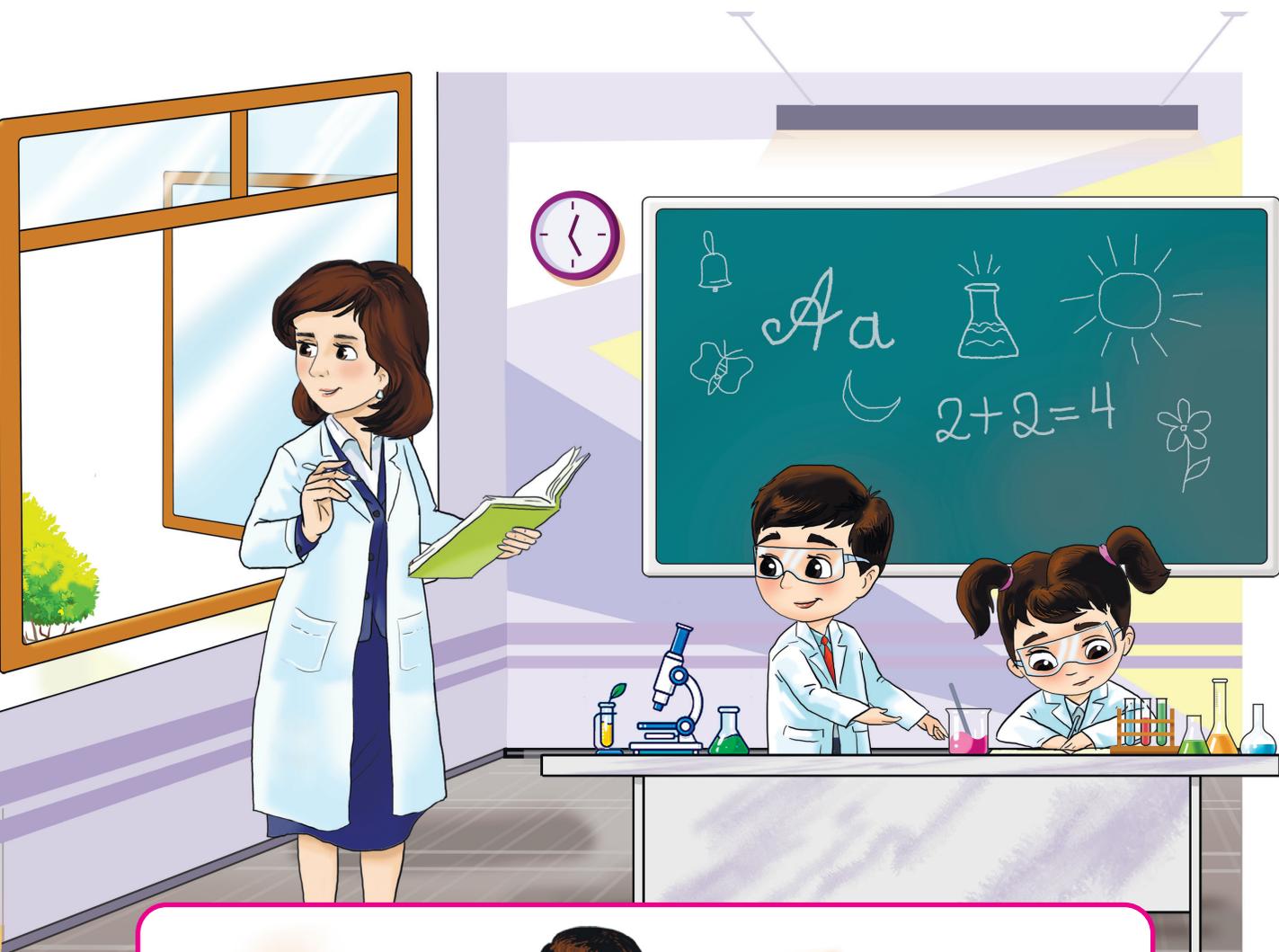
Табиғатты қалай үйренеміз?

Табиғатты үйренушілер – ізденушілер саналады!

Ізденуші бақылайды, өлшейді, салыстырады, анықтайды және қорытынды шығарады.

Табиғатты үйренгенде қайсы сезім мүшелерімізді пайдаланамыз?

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

2-тақырып

ЖАНДЫ ЖӘНЕ ЖАНСЫЗ
ТАБИҒАТТЫ ҮЙРЕНЕМІЗ

Жанды және жансыз табиғатқа нелер кіреді?

Құс пен шарда қандай өзгеріс болды?

Бізге керек

Қағаз

Шұбалшаң

Тас

Қысқыш

Үлкейткіш
әйнек (лупа)

Орындау тәртібі

- 1 Қысқышпен шұбалшаңды қағазға қой.
- 2 Лупамен шұбалшаңды бақыла.
- 3 Тасты орнынан қозғалт.

Жансыз зат және тірі ағзалардың қозғалысында қандай айырмашылық бар?

Балалар не істеп жатыр? Суреттегі қайсы жағдайды дұрыс деп ойлайсың?

Өсімдік, жануар және адамдар тірі ағза саналады.

Олар азықтанады, тыныс алады, қозғалады, өседі және дамиды.

Өсімдік пен жануарларды ажырат.
Аттарын ата.

2-ТАРАУ
ӨСІМДІКТЕР

4-тақырып

ӨСІМДІКТЕРДІҢ ӨСУІ ҮШІН НЕ ҚАЗЖЕТ?

Күн

Ауа

Су

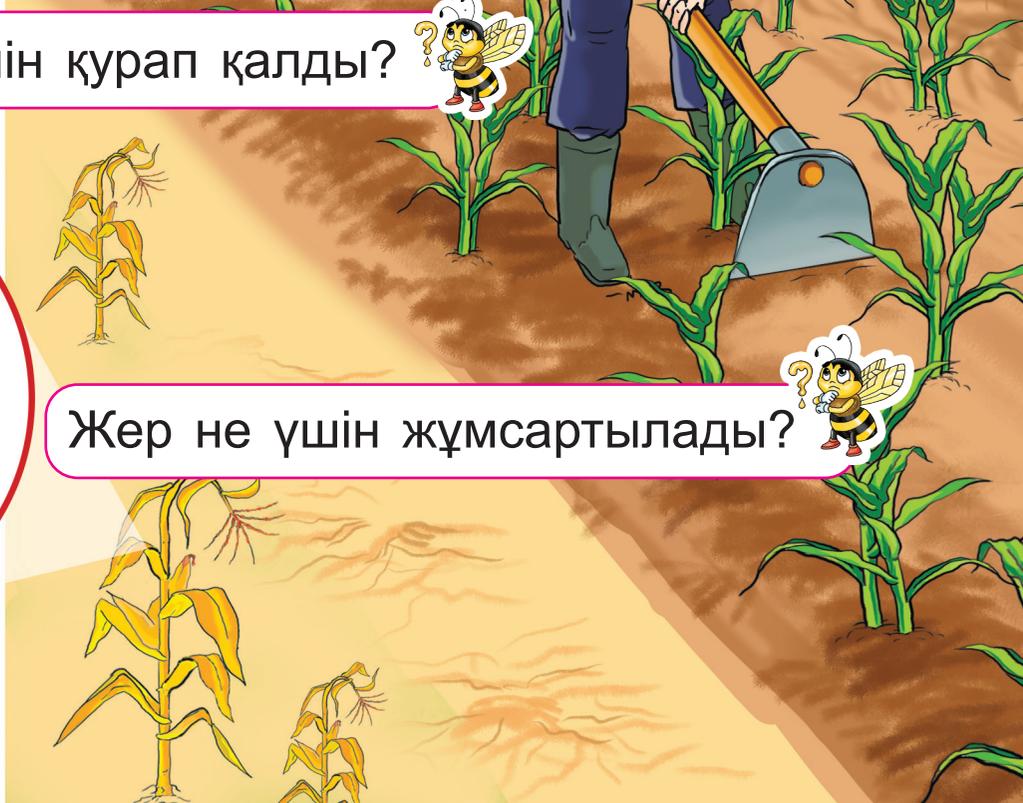

Топырақ

Жүгері не үшін жақсы өспеді?

Жүгері не үшін құрап қалды?

Жер не үшін жұмсартылады?

Өсімдіктің жақсы өсуі үшін не қажет?

5-тақырып ӨСІМДІКТЕРДІҢ САНАЛУАНДЫЛЫҒЫ

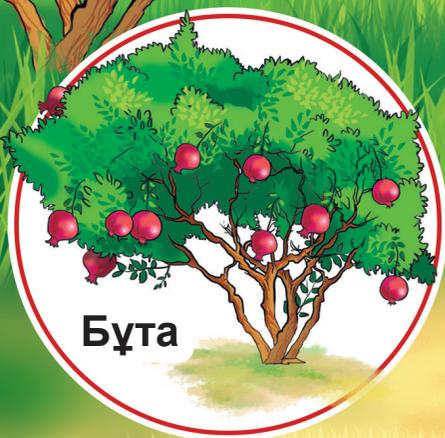
Өсімдіктер қандай топтарға бөлінеді?

Ағаш – жуан бұталардан тұратын өсімдік.

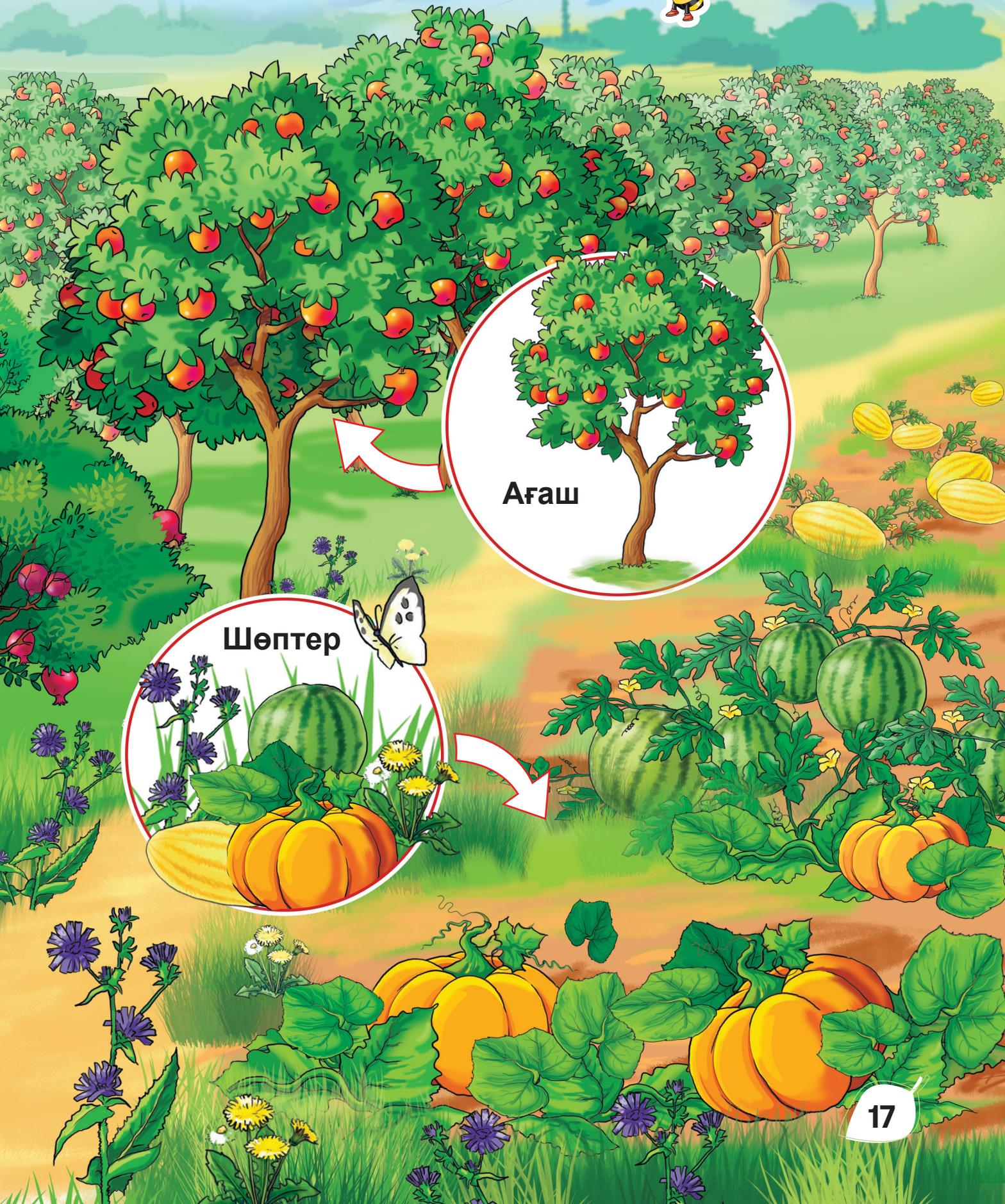
Бұта – бірнеше шақтардан тұратын өсімдік.

Шөп – жасыл шалғын өсімдік.

Бұта

Ағаш, бұта және шөптердің қатарына қандай өсімдіктер жатады?

Ағаш

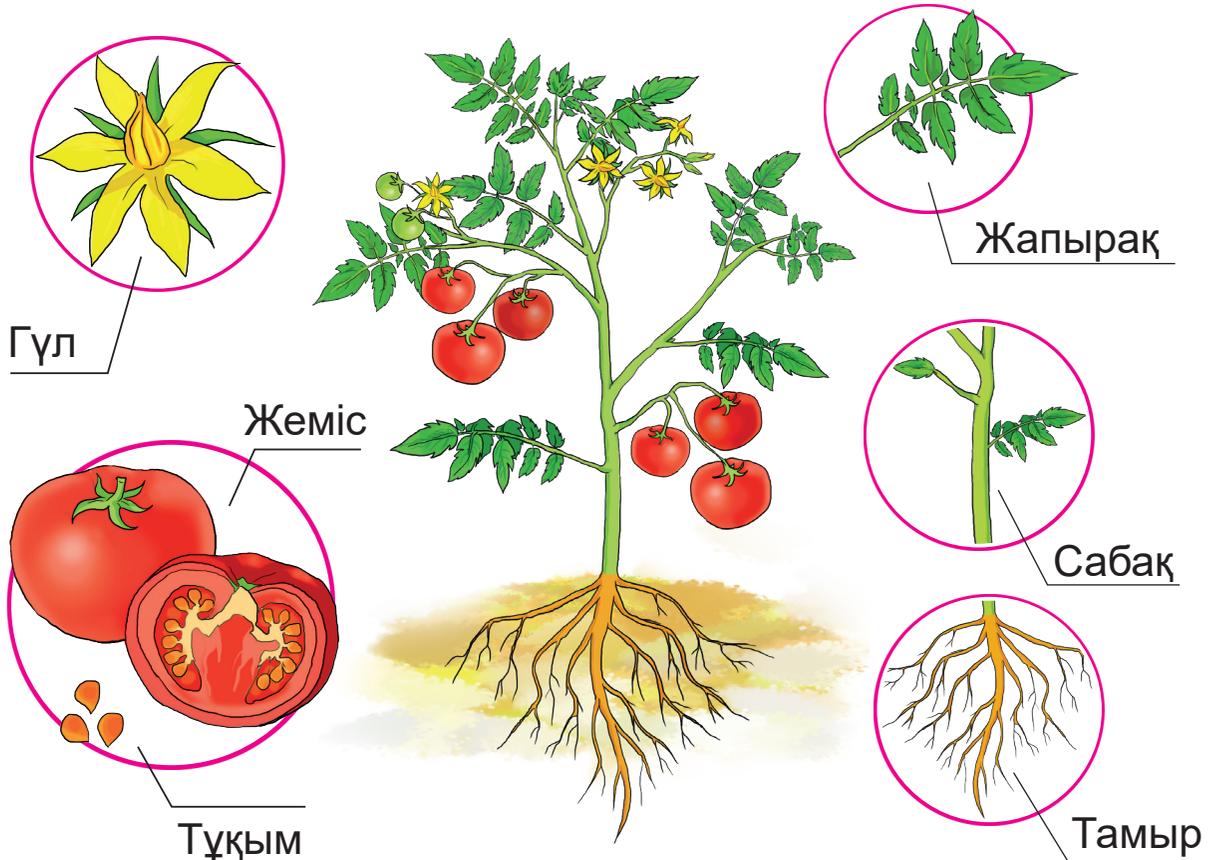
Шөптер

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

6-тақырып

ӨСІМДІКТЕРДІҢ ҚҰРЫЛЫСЫ

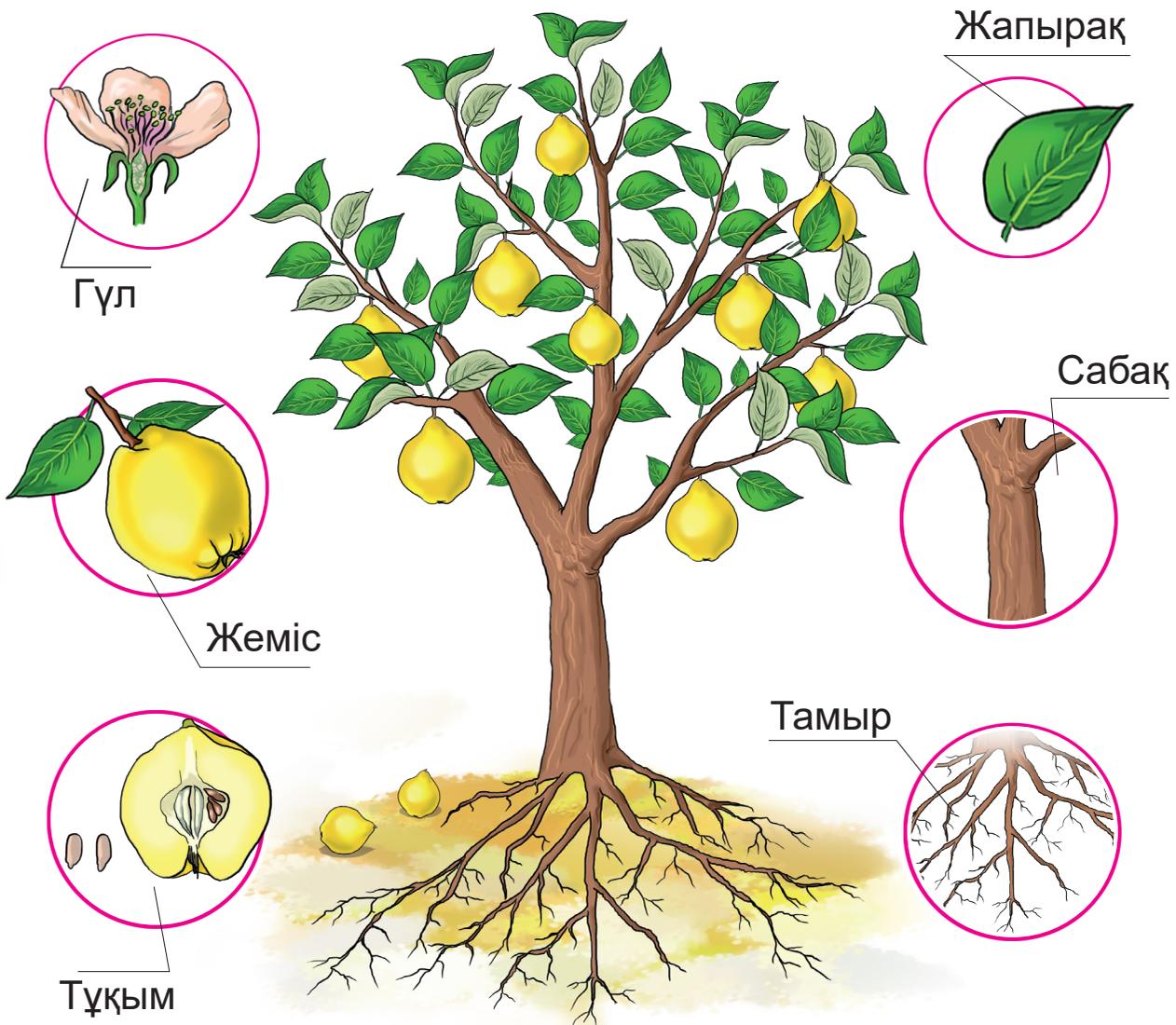
Суретте қандай өсімдіктер бейнеленген?
Өсімдіктер қандай бөліктерге бөлінеді?

Қызанақта қанша гүл мен жеміс бар?

Қызанақтан не дайындауға болады?

Екі бехе пісіп, жерге түсті. Ағашта неше бехе қалды?

Бехеден не дайындауға болады?

ЖОБА ЖҰМЫСЫ

7-тақырып ӨСІМДІКТЕРДІ ЕГУ ЖӘНЕ БАПТАУ?

Керамзит

Бақтың топырағы

Тамыр атқан өсімдік

Торф

Күрек

Гүлтүбек

Биотың-айтқыш

Су ыдысы

1. Топырақ, биотыңайтқыш, торф араластырылады.

3. Гүлтүбек жартысына дейін топырақтың қосындысымен толтырылады.

4. Тамыр атқан өсімдік гүлтүбекке қойылады.

5. Гүлтүбектегі өсімдік тамыры топырақпен толтырылады.

2. Гүл-
түбекке
керамзит
салынады.

7. Өсімдікке
су құйылады.

6. Өсімдіктің
айналасындағы
топырақ қолмен
басылады.

Өсімдікті күтіп, бапта және
өсуін бақыла.

3-ТАРАУ
ЖАНУАРЛАР

8-тақырып

ЖАНУАРЛАРДЫҢ ЖАСАУЫ ҮШІН НЕ ҚАЗЕТ?

- Жануарларды бақыла.
Жануарлар не істеп жатыр?
- Жануарлар өздеріне қажетті заттарды
қалай табады?

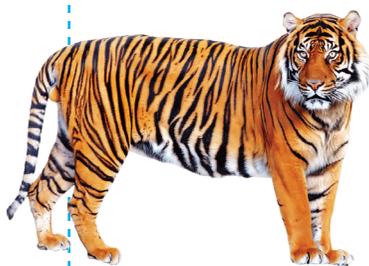

Жануарлар тірі ағза саналады.
Олардың жасауы үшін азық, су,
ауа, жер қажет!

Жануарлар азықтанады, тыныс
алады, әрекет жасайды, өседі,
көбейеді.

Омыртқалы жануарлар

Сүтқоректілер

- Баласын сүтпен қоректендіреді.
- Денесі жүнмен қапталған.

Құстар

Денесі ұлпілдеген қабыршақпен қапталған.

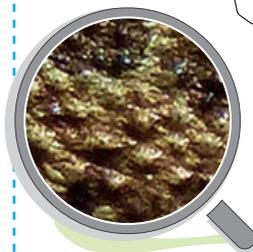

Бауырымен жорғалаушылар

Денесі теңгелермен қапталған.

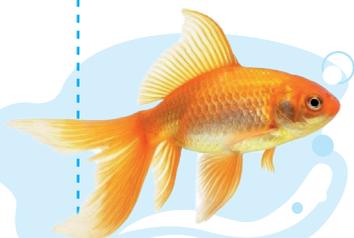
Суда және құрлықта жасайтындар

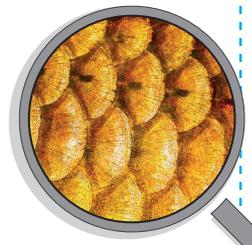
Денесі шырышпен қапталған теріден тұрады.

Балықтар

- Қанаттарымен және құйрығы арқылы жүзеді.
- Денесі теңгелермен қапталған.

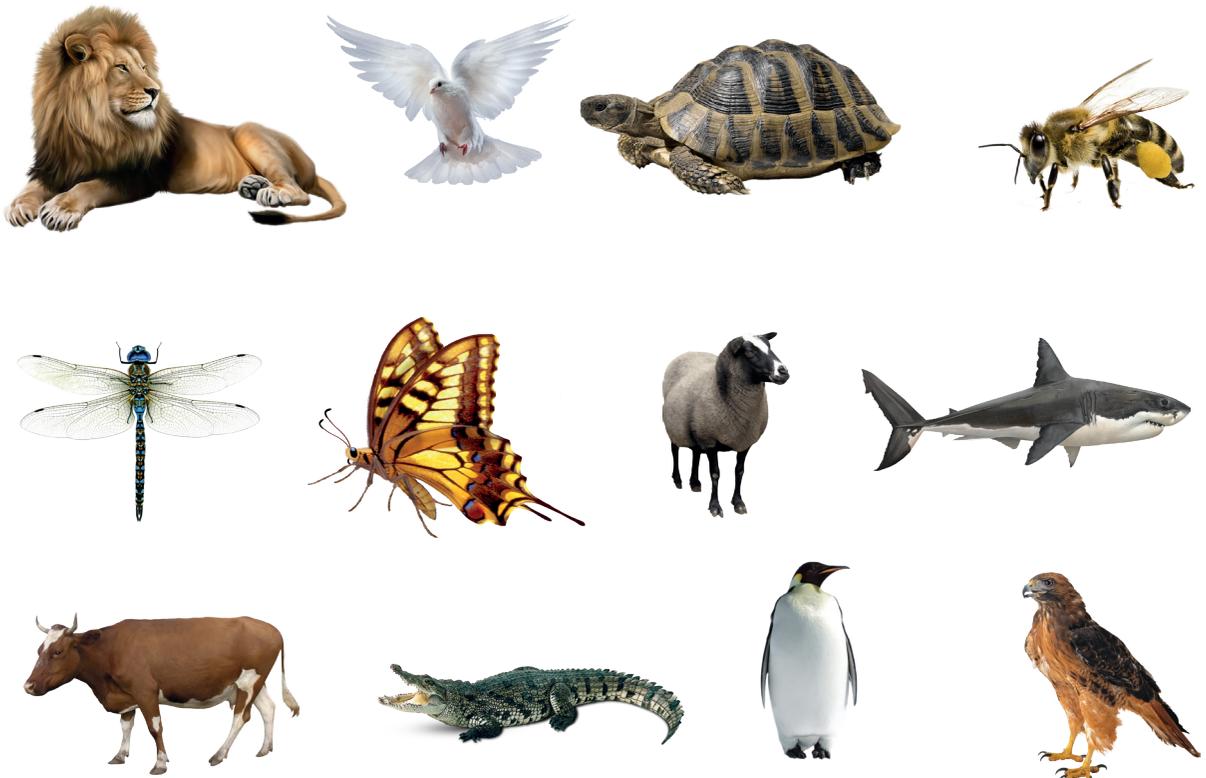
Омыртқасыз жануарлар

- Жануарлар азықтануына қарай жыртқыш және өсімдікқоректі болады.
- Жыртқыштар басқа жануарлармен қоректенеді.
- Өсімдікқоректі жануарлар өсімдіктермен азықтанады.

Берілген жануарларды қандай топтарға бөлуге болады?

- Жануарлар қандай белгілерімен анасына ұқсайды?
- Жануарлар қандай белгілерімен анасынан ерекшеленеді?

Бие мен құлын

Түйе мен ботақан

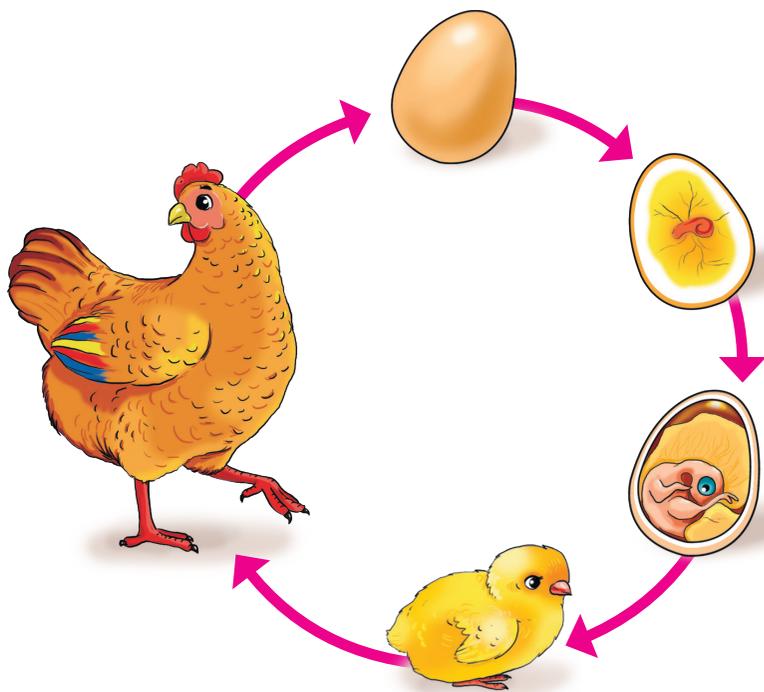
Қой мен қозы

Ешкі мен лақ

Сиыр мен бұзау

Жануарлардың даму үдерісін бақыла.
Оларда қандай өзгерістерді байқадың?

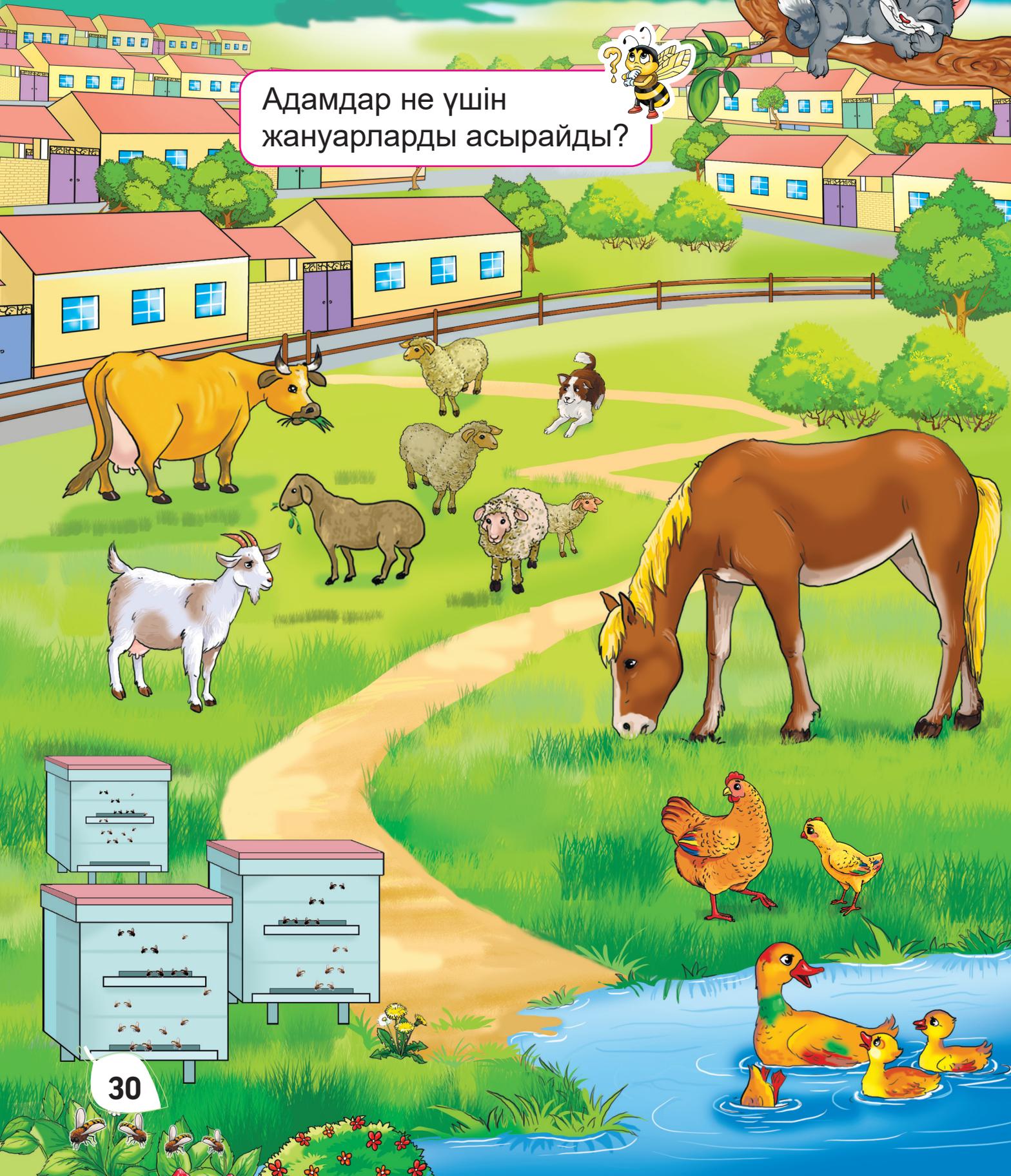

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

11-тақырып

ЖАНУАРЛАРДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫН ҮЙРЕНЕМІЗ

Адамдар не үшін
жануарларды асырайды?

Мына өнімдер қандай жануарлардан алынады?

Жұмыртқаның сапасын қалай анықтаймыз?

Бізге керек:

2 жұмыртқа

2 стақан

графинмен су

1 орындау тәртібі

- 1 2 стақанға жартысына дейін су құй.
- 2 Су құйылған стақандарға біреуден жұмыртқа сал.
- 3 Стақандағы жұмыртқалардың суға орналасуын байқа.

Ескі жұмыртқа

Жаңа жұмыртқа

Ескі жұмыртқаны жеуге болмайды.

4-ТАРАУ
АУА РАЙЫ

12-тақырып

АУА РАЙЫ ДЕГЕН НЕ?

Ауа райының жағдайларын түсіндір.

6 : 00

Күні бойы ауа райының өзгерісін бақыла.

Таңғы уақытта біраз салқын болды.

10 : 00

Күн шыққан соң түске жақын жылыта бастады.

14 : 00

Түстен кейін аспанды бұлт қаптап, жаңбыр жауды.

Ауаның күні бойы өзгеруі ауа райы деп аталады.

- Қай суретте жаңбырлы ауа райы бейнеленген?
- Күннің қай уақытында ауа райы салқын болады?

Кесте негізінде ауа-райы туралы мәтін құрастыр.

Бүгін:	Бұлт	Жел	Жауын
таңда	×	✓	×
азанда	✓	✓	×
түс кезінде	✓	×	✓
кешке жақын	×	×	×

Ауа райы тез-тез өзгеріп тұрады.

Кешке жақын аспан ашылды.

Түнде ауа-райы салқын болды.

16 : 00

22 : 00

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

13-тақырып

АУА РАЙЫН БОЛЖАУ

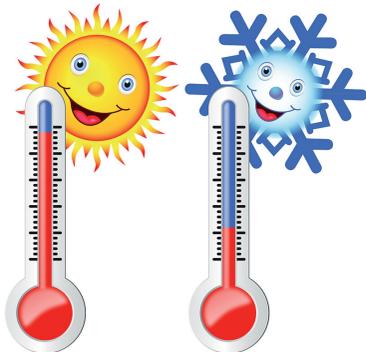

Қайсы термометрмен
ауа райы өлшенеді?

Біз күнде теледидар және интернет арқылы ауа райының суық, жылы немесе ыстық болатынын білеміз. Мынау ауа райы.

Ауа райы
термометрі

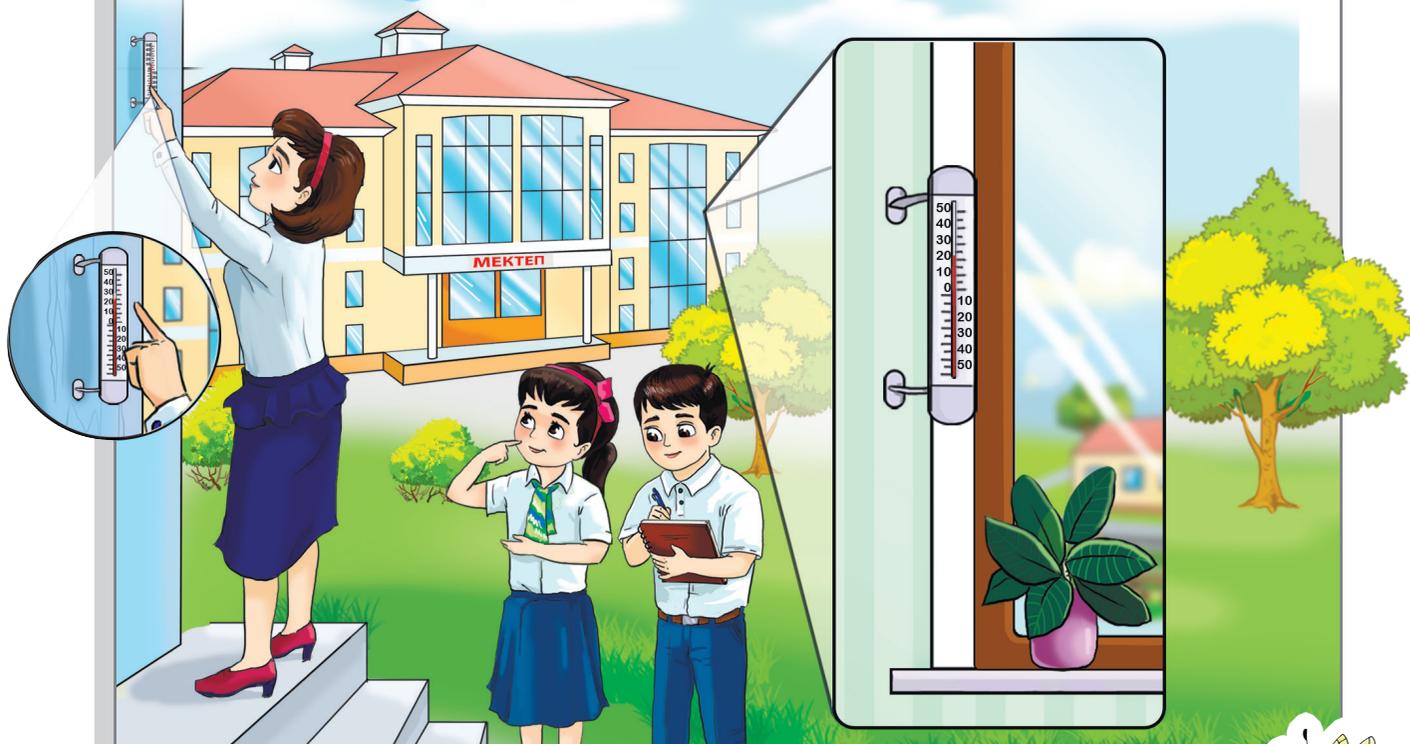

Ауа райы термометр арқылы өлшенеді.

Мектеп ауласында

Сынып бөлмесінде

Бізге керек

Ауа райы
термометрі

Қағаз

Қаламсап

Орындау тәртібі

- 1 Ауа райы термометрімен сынып бөлмесіндегі жылулықты өлшеп, қағазға жаз.
- 2 Мектеп ауласындағы ауа райын оқытушының көмегімен өлшеп, қағазға жаз.
- 3 Өлшеу нәтижелерін салыстыр.

Бөлмедегі жылулықты өзгерте болатынын, бірақ мектеп ауласындағы ауа райын өзгерте алмайтыныңның себептерін түсіндір.

Қандай жауын түрлерін білесің?

Ауа райы өте суық болғанда қар жаады.

Бұлттардан тамшы сияқты түсетін су жаңбыр.

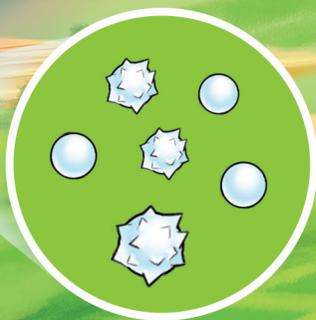
- Жауынның қандай пайдасы бар?
- Жауыннан қалай қорғанамыз?

Жаңбыр, қар, бұршақ және сел жауын түрлері саналады.

Көп жағдайда жаңбыр мен сел жауған соң кемпірқосақ шығады.

Жаңбыр жауып жатқан кезде ауа райы бірден суып кетсе бұршақ пайда болады.

Егер жаңбыр нөсерлеп қысқа уақыт жауса, бұл – сел.

5-ТАРАУ
ЖЫЛ МЕЗГІЛДЕРІ

Күз мезгілін қалай елестетесің?

Күз, қыс, көктем мен жаз – жыл мезгілдері.

- Күзде өсімдіктер мен жануарлардың өмірінде қандай өзгерістер пайда болады?
- Күзде адамдар қандай жұмыстармен айналысады?
- Не үшін күз мезгілін **алтын күз** деп атаймыз?

Күзде ағаштардың жапырақтары сарғайып, төгіледі.

Қыркүйек, қазан мен қараша
күз айлары.

Қырлардан өнім жиналады және
қысқа дайындық жасалынады. Құстар
жылы жаққа ұшып кетеді.

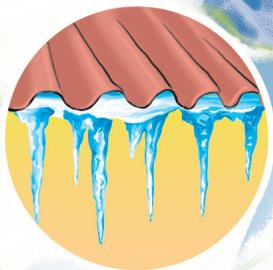

Қыс мезгілін суретте.

- Қыс мезгілінде кездесетін табиғи құбылыстарды айт.
- Қыста жануарлар не істейді?
- Қыс мезгілінде балалар қандай ойындар ойнайды?

Желтоқсан, қаңтар, ақпан **қыс мезгілінің** айлары.

Қыс – жылдың ең суық мезгілі. Қыс мезгілінде ауа райы негізінен суық және бұлтты болып, қар жауады. Суықта судың бетіне мұз қатады.

Көктемде табиғат қандай түске енеді?

- Қайсы өсімдіктер көктемнен дерек береді?
- Көктем елшілері болатын жануарларды білесің бе?

Ағаштар бүршік жарып, гүлдейді.

Көктемге сай өзгерістерді айт.

Көктем келуімен табиғат оянады. Құстар ұшып келеді. Ауа райы жылыта бастайды.

Қырларда жұмыс басталады. Көктемде «Наурыз» мерекесі тойланады.

Наурыз, сәуір және мамыр көктем айлары.

18-тақырып ЖАЗ

Жаз келуімен табиғатта қандай өзгерістер болады?

- Жазда адамдар нелермен айналысады?
- Жаз мезгілінде табиғатта қандай өзгерістер байқалады?

Маусым, шілде және тамыз жаз айлары.

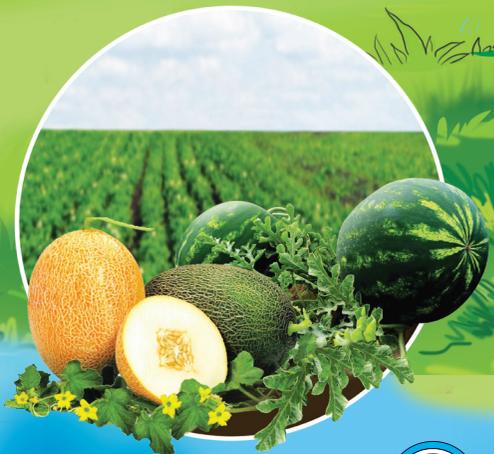

Жаз мезгіліне қатысты суреттерді тап.

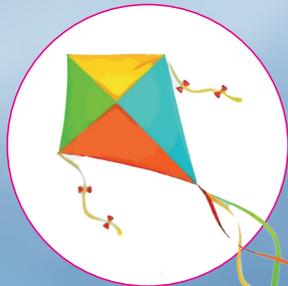
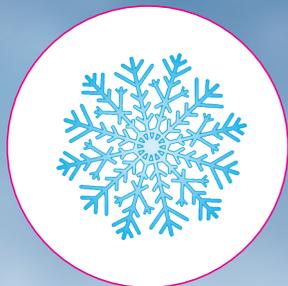
Жаз – жылдың ең жылы мезгілі. Жазда өте көп жемістер піседі. Жаз келуімен демалыс басталып, балалар демалыс орындарына барады.

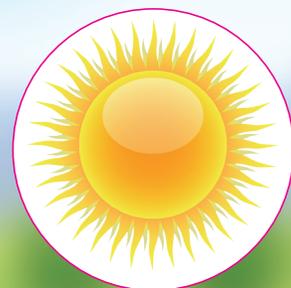
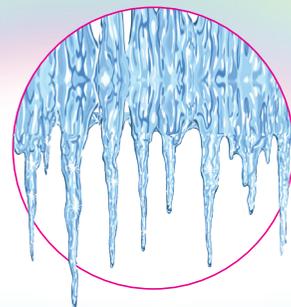
ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

19-тақырып

ЖЫЛ МЕЗГІЛДЕРІНІҢ
АЙЫРМАШЫЛЫҒЫН АҢҒАРУ
ЖӘНЕ ӨЗГЕРІСТЕРДІ СУРЕТТЕУ

- Суреттер қайсы мезгілге тиісті?
- Мезгілдермен байланысты өзгерістерді жаттығу дәптеріңе жаз.

6-ТАРАУ
ЖАСАЙТЫН ОРЫН

Орманды қалай елестетесің?

Орман қалың өсімдіктерден, бұталар мен ағаштардан тұратын жер. Орманда жыртқыш аңдар, құстар көп болады.

Өсімдіктер қалың өскендіктен ормандардың кейбір жерлеріне күн нұры аз түседі. Мұндай жерлердің ылғалдылығы артып, **батпақ** пайда болады.

- Не үшін ормандарда өсімдіктер қалың өседі?
- Орманда адасып қалсаң не істейсің?

Суреттегі жануарлардың атын айт және оларды жаттығу дәптеріңе жазып қой.

Жер бетінде ормандар өте аз. Оларды сақтауымыз керек!

Шөлді қалай елестетесің?

- Не үшін шөлде өсімдік пен жануарлар өте аз?
- Шөлде қандай өсімдіктер өседі?

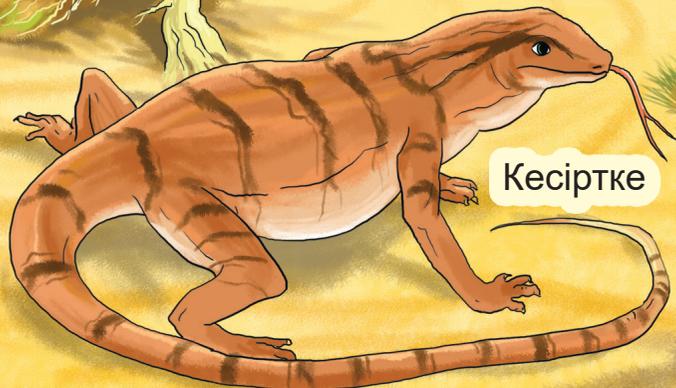
Қоян

Сексеуіл

Шөлде жасайтын өсімдік пен жануарлар ыстыққа және сусыздыққа үйренген болады.

Жыңғыл

Кесіртке

Шаян

Шөлдерде ауа райы өте ыстық, қапырық болады. Олар үлкен алаңдарды иелейді. Шөлде өсімдіктер мен жануарлар өте аз.

Түйе

Шөлдегі құрғақшылыққа бейімделген жорғалаушылар мен сүтқоректі жануарлар жасайды.

Қосаяқ

Тасбақа

Жылан

Сарышұнақ

Шөлдің беті құмнан тұрады.

Жантақ

22-тақырып СУ ХАУЫЗЫ

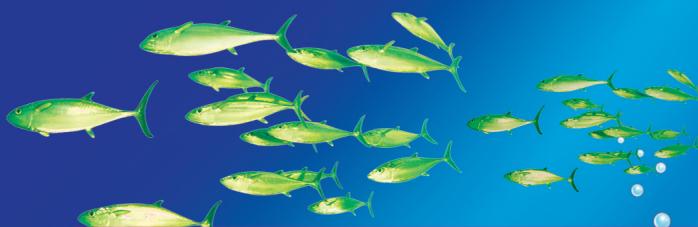

Көк кит

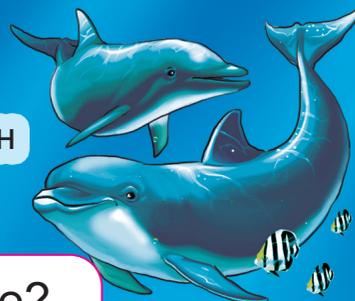
Мұхитты қалай елестетесің?

Селд

Дельфин

- Мұхитты теледидардан көрдің бе?
- Мұхиттың суын не үшін ішуге болмайды?

Мұхит – Жер бетіндегі ең үлкен су хауызы.

Акула

Мұхиттарда да өмір бар. Ол жерде өсімдіктер мен жануарлардың көп түрлерін кездестіруге болады.

Сегізаяқ

Теңіз жұлдызы

Шағала

Мұхит суларында желдің әсерімен толқындар пайда болады.

Балықшы құс

Теңіз тасбақасы

Мұхиттарда жасайтын өсімдіктер мен жануарларды тап.

Мұхиттың суы тұщы және ішуге жарамсыз.

Ласос

Су шөбі

Мұхиттарда кит, дельфин, акула және әр түрлі балықтар жасайды.

7-ТАРАУ
ЖЕР ЖӘНЕ ҒАРЫШ

Аспанға қара. Нені көрдің?

Аспанда күннің түрлі уақыттарында әр түрлі өзгерістерді көруге болады.

- Күндіз не үшін жұлдыздар көрінбейді?
- Түнде аспанда тағы нені көруге болады?

Күндіз аспанда Күнді, бұлттар мен ұшып жүрген құстарды көруге болады.

Аспан бұлтты болғанда құстар төмен ұшады. Бұл ауа райының өзгеруінен, сондай-ақ жаңбыр жауатынынан дерек береді. Ал аспан ашық болғанда құстар биікке самғайды.

Түнде жұлдыздар және ай көрінеді. Жұлдыздар жерден алыс болғандықтан кішкентай болып көрінеді.

Ай Жерден әжептәуір кішкентай. Ол жұлдыздарға қарағанда Жерге жақын орналасқан.

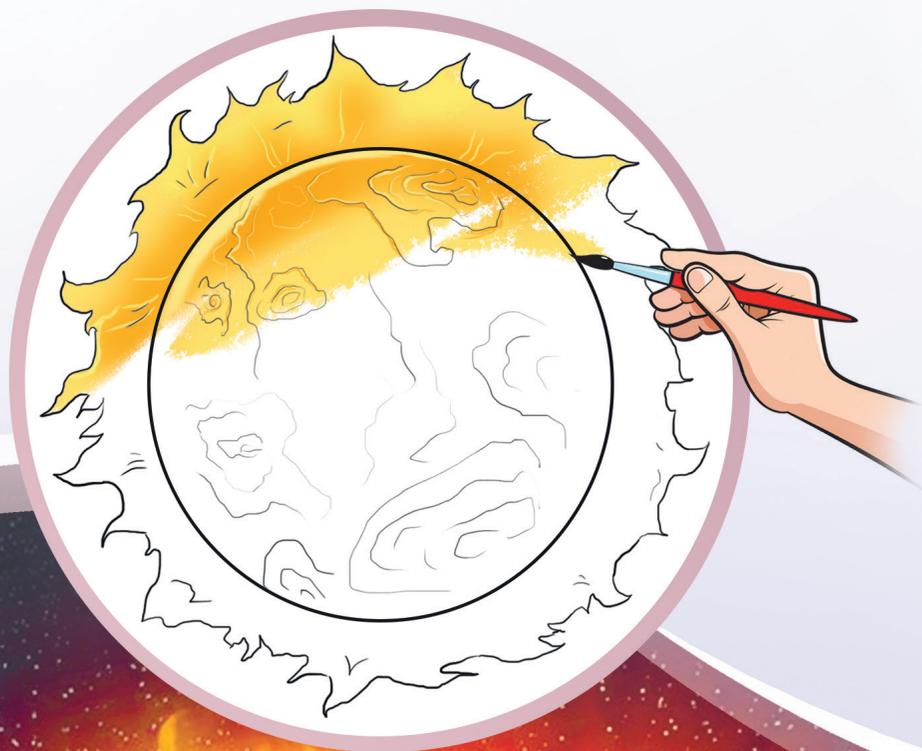
Күндіз Күнді, ал түнде Ай мен жұлдыздарды көруге болады.

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

24-тақырып

КҮН, ЖЕР МЕН АЙДЫ СУРЕТТЕУ

Бізге керек

Бояулар

Қылқалам

Орындау тәртібі

1. Күн, Ай мен Жерді өзің елестеткендей боя.
2. Күн мен Айдың қай бірі Жерге жақын орналасқан?
3. Оларды көлеміне қарай ретімен орналастыр.

Күннің шығуы мен батуын бақылап па едің?

- Қайсы өсімдіктер немесе жануарлар күн мен түннің алмасқанынан дерек береді?
- Сен күндіз және түнде немен айналысасың?

Күн батқаннан қайта шыққанға дейінгі уақыт **түн** деп аталады.

Күннің шығуы мен батуы күн мен түннің алмасқанын білдіреді.

Кестеге негізделіп мәтін құрастыр.

Апта күндері	Күннің шығатын уақыты	Күннің бататын уақыты
Дүйсенбі	6:50	17:50
Сейсенбі	6:48	17:51
Сәрсенбі	6:47	17:52
Бейсенбі	6:45	17:54
Жұма	6:44	17:56
Сенбі	6:43	17:58
Жексенбі	6:40	18:00

Күн шыққан уақыттан батқанға дейінгі уақыт **күндіз** деп аталады.

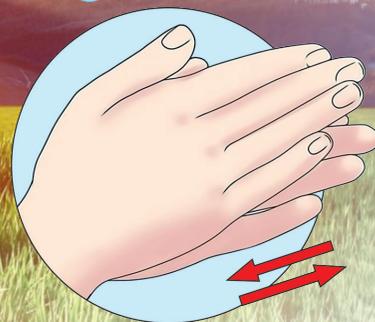

8-ТАРАУ
ЖЫЛУЛЫҚ, ЖАРЫҚ
ЖӘНЕ ДАУЫС

26-тақырып ЖЫЛУЛЫҚ ДЕГЕН НЕ?

Алақаныңды бір-біріне ұқала.
Нені сездің?

Күн – жылулық көзі.
Күн бізге жылулық пен жарық береді.

Төмендегі суреттен нені көрдің?

Отын жанған кезде қандай үдеріс
болатынын бақыла.

Қандай жылулық көздерін білесің?

Үйіңде қандай жылулық қондырғыларын пайдаланасың?

Бізге керек

Стақан

Ыстық су

Ағаш және металл қасық

Орындау тәртібі

1. Стақанға ыстық су құй.
2. Ағаш қасықты ыстық суға сал.
3. Металл қасықты ыстық суға сал.
4. Қасықтарды судан шығар.

Қауіпсіздік ережелеріне қатаң мойынсын.

Қайсы қасық ыстық?

Металл бұйымдар жылулықты жақсы өткізеді.

Ағаш бұйымдар жылулықты жақсы өткізбейді.

27-тақырып ЖАРЫҚ ДЕГЕН НЕ?

Көзіңді жұм, сосын аш.
Нені сездің?

Жарық себепті айналамыздағы барлық нәрсені көре аламыз.
Ал көзімізді жұмғанда тек қараңғылықты сезінеміз.

Жарықтың айналамызға әсерін бақылаймыз.

Жарық адамдар, жануарлар мен өсімдіктердің өмір сүруі мен дамуы үшін қажет!

Суретте нені көріп тұрсың?

Күн батқан соң көшенің шырақтары жанады.

Табиғи және жасанды жарық көздерін айт.

Бізге керек

Қол
фонары

Ақ қағаз

Картон
қағаз

Ақ желім

Орындау тәртібі

1. Фонарды жағып, ақ қағазға түсіреміз және нұрдың өтетін жолын бақылаймыз.
2. Фонарды жағып, картон қағазға түсіреміз және нұрдың өтетін жолын бақылаймыз.
3. Фонарды жағып, ақ желімге түсіреміз және нұрдың өтетін жолын бақылаймыз.

Жарық ақ заттардан өтеді. Сынып бөлмелері мен үйіндегі терезе айнасына ақ заттар (терезе айнасы) орнатылады. Сондықтан да үйлер жарық болады.

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

28-тақырып

**ЖЫЛУЛЫҚ ПЕН ЖАРЫҚ
КӨЗДЕРІН АЖЫРАТУ**

Бізге керек

Үстел
шырағы

Термометрлер

Ақ және
қара мата

Орындау тәртібі

- 1** Үстел шырағын үстелдің үстіне қой және жап.
- 2** Ақ және қара маталарды бүктеп, олардың арасына термометрді қой.
- 3** 5-6 минуттан соң маталарды шырақтың астынан ал.
- 4** Металдардың арасындағы термометр көрсеткішін жазып ал.

Матаның жылығанын сездің бе?
Термометрлердің көрсеткіші өзгерді ме?

Жарықтың әсерінен ақ матаға қарағанда қара мата көбірек жылиды.

Сен күнделікті өміріңде қандай жылытқыш және жарық беретін қондырғыларды пайдаланасың?

Жарық көздері өзінен жарық пен жылулық шығарады.

- Дауыстарды қайсы сезім мүшеміз арқылы есітеміз?
- Сен қандай дауыстарды білесің?

Дауыстарды құлағымызбен есітеміз.

Балалар қандай дауыстарды тыңдауда?

- Бұл дауыстар балалар үшін жағымды ма?
- Сен мұны қалай анықтадың?

Дауыс көздері

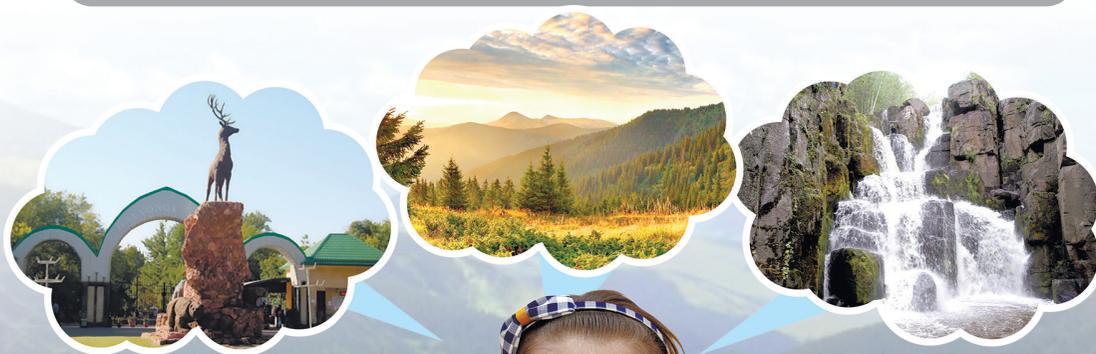
Тағы қандай дауыс көздерін білесің?

Айналамызда қандай дауыстар бар?

Көзіңді жұм, қолыңмен құлағыңды жап.
Көз алдыңа елестет, сен:

- жануарлар бағында;
- тауда;
- судың жағасында болсаң, қандай дауыстарды естисің?

Дауыстар жағымды, жағымсыз,
әуенді және шулы болады.

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

30-тақырып

ДАУЫСТАРДЫ ЖАРАТУ

Бізге керек

Шыны ыдыс

Шиша ыдыс

Желім ыдыс

Металл қасық

Орындау тәртібі

- 1 Шыны ыдысты металл қасықпен бірнеше рет ұр және одан шығып жатқан дауысты тыңда.
- 2 Шиша ыдысты металл қасықпен бірнеше рет ұр және одан шығып жатқан дауысты тыңда.
- 3 Желім ыдысты металл қасықпен бірнеше рет ұр және одан шығып жатқан дауысты тыңда.

Көзіңді жұм. Ыдыстардан шығып жатқан дауысты пайымда.

Қайсы ыдыстан шығып жатқан дауыс саған ұнады?

Заттар бір-біріне соғылғанда дауыс шығады.

Әуенді және шулы дауыстардың көздерін анықта.

9-ТАРАУ
ҚОЗҒАЛЫС

31-тақырып ҚОЗҒАЛЫС ДЕГЕН НЕ?

Қандай қозғалыстарды көріп тұрсың?

Айналамызда нелер қозғалып тұр?
Қай бірі қозғалмай тұр?

Әткеншек ұшқанда ағаштар,
гүлдер, үйлер қозғалып тұрғанға
ұқсайды.
Не үшін?

Қозғалыс алға, артқа, оңға, солға,
жоғарыға және төменге қарай
болады.

ІС ЖҮЗІНДІК ЖАТТЫҒУ

32-тақырып ҚОЗҒАЛЫС ҚАЛАЙ ПАЙДА БОЛАДЫ?

Бізге керек

Қағаз

Ине

Қайшы

Қалам

Жіп

Қағаз салфетка

Сызғыш

Орындау тәртібі

- 1 Қағаздан ұшақ жаса.
- 2 Ұшақты ауаға ұшыр.
- 3 Ұшақтың қозғалып жатқанын бақыла.
- 4 Қағаз салфеткадан парашют жаса.
- 5 Парашютты жоғарыдан төменге қарай қозғалт.
- 6 Парашюттың қозғалысын бақыла.

Қозғалыс қалай
пайда болды?

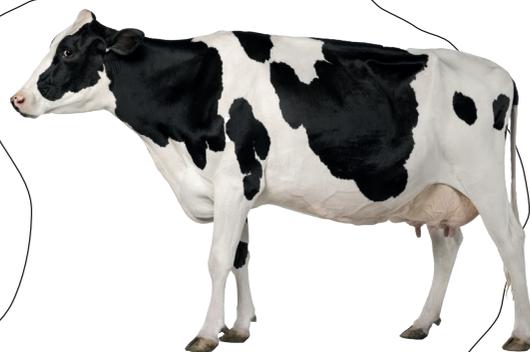
Зат пен бұйымдарды тартып,
итеріп, көтеріп және түсіріп
қозғалтамыз.

Ағзалардың ұқсас және ерекше
белгілерін айтып бер

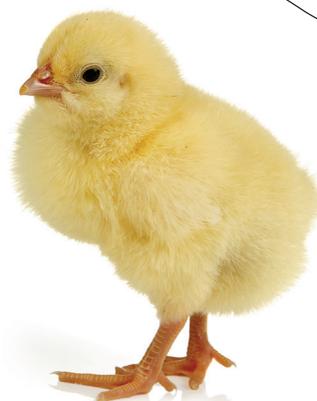
?

?

?

Жылу көздерін тап

Жемістерді пайдаланып Жер, Күн және Айды бейнелейтін модел жарат

O'quv nashri

Tabiiy fanlar

*Umumiy o'рта ta'lim maktablarining
1-sinfi uchun darslik
(Qozoq tilida)*

Суретші Ихволдин Салахитдинов

*Аудармашы Рүстем Төленов
Редактор Айдын Тәжібаева
Көркемдеуші редактор Сарвар Фарманов
Техникалық редактор Акмал Сулайманов
Дизайнер Дилмурод Мулла-Ахунов
Беттеуші Алимардон Ақиллов*

Басуға 07.06.2021 жылы рұқсат етілді.
Пішімі 60x84 1/8. Ариал гарнитурасы.
Кеглі 18 шпонды. Офсетті баспа.
Шартты баспа табағы 10,23.
Баспа-есеп табағы 11,70.
Таралымы 6690. Тапсырыс №...

«O'zbekiston» ЖШҚ-ның баспа-полиграфия
шығармашылық үйінде басылды.
100011. Ташкент, Науаи көшесі, 30.

Телефон: (371) 244-87-55, 244-87-20.
Факс: (371) 244-37-81, 244-38-10.
e-mail: uzbekistan@iptd-uzbekistan.uz
www.iptd-uzbekistan.uz